

СТАНОВИЩЕ

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление „право” (3.6.) по научната специалност 05.05.15 (наказателен процес), преподавател в СУ „Св. Климент Охридски”, Юридически факултет

назначена за вътрешен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на научно-образователната степен „доктор по право” с кандидат *Здравка Владимирова Кръстева*, професионално направление „право” (3.6.) по научната специалност „криминалистика” (05.05.19)

В настоящия конкурс Здравка Владимирова Кръстева участва с дисертационния труд - **„Разследването на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека”**. Представеният труд е в обем от 291 страници, съдържа 376 бележки под линия. Използваната литература включва 129 публикации на български, английски и руски език. В структурно отношение научно-изследователският труд се състои от увод, три глави, заключение, библиографска справка и списък на проучените решения на Европейския съд по правата на човека. Главите на съчинението се състоят от раздели, които от своя страна се подразделят на параграфи.

Темата за европейските стандарти при разследването на престъпления е особено актуална. За това свидетелстват многобройните осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека по дела срещу България, в които е установено нарушение на чл. 2 или 3 ЕКПЧ поради неефективност на проведеното разследване на престъпни посегателства срещу правата на човека. Нещо повече, страната ни е поставена под специално засилено наблюдение от Комитета на министрите като орган, наблюдаващ изпълнението на влезлите в сила решения на Европейския съд. Сред общите мерки, които се очаква да изпълним, изрично се посочва подобряване ефективността на разследването. Наскоро в свое решение от 3 март 2015 г. Европейският съд обобщи поранните си оценки и постанови наличие на „системен проблем, свързан с неефективността на разследването в България“. Именно и в този смисъл дисертационният труд се явява навременен и особено полезен.

За българското законодателство и практика европейските стандарти за разследване на престъпленията са сравнително нова материя. Може би затова в правната литература няма публикувана монография, която да е посветена специално на този въпрос. Вярно, че някои проблеми са поставяни на разглеждане по един или друг повод, но цялостно изследване по тематиката няма. Дисертацията е актуална и значима и в друг аспект – това е първото у нас монографично изследване, в което обосновано са очертани онези разпоредби и правила, с които българското законодателство трябва да бъде съобразено, за да бъде по-цялостно и пълно синхронизирано със стандартите на Европейския съд по правата на човека.

Проучването на съдържанието и развитието на европейските стандарти за разследване на престъпления е осъществено с приложението на историческия метод, а по отношение на някои предложения за усъвършенстване на нормативната уредба е използван сравнителноправния метод. Специално трябва да се подчертае, че докторантът умело е използвал и интердисциплинарния подход като е взимал знания, както от други правни отрасли (наказателно право и процес, общата теория на правото, теорията на правата на човека), така и от други науки, по-конкретно от психологията. Така избраната методология и методика на изследването напълно

съответстват на поставената цел и са подпомогнали за успешното реализиране на задачата на дисертационния труд.

Глава първа на дисертационния труд е посветена на по-общите въпроси за връзката между разследването на престъпленията и юриспруденцията на Европейския съд; в глава втора са изследвани принудителните действия по разследването и отражението на европейските стандарти върху тактиката на тяхната подготовка и извършване, а в третата глава са разгледани специфични особености, произтичащи от практиката на Европейския съд, по отношение на тактиката на други действия по разследването – разпит на обвиняем, разпит на свидетели и съдебномедицинската експертиза.

В дисертационното изследване са направени многобройни теоретични анализи и удачни предложения за усъвършенстване на прокурорско-следствената практика и законодателството ни по проблематиката, свързана с ефективното разследване на престъпните посегателства срещу правата на човека. Целта на изследването е постигната чрез подробния и задълбочен анализ на критериите, които в своята съвкупност, съставляват европейските стандарти за ефективно разследване на престъпленията. Умело са обобщени и европейските изисквания по отношение на методиката и тактиката на отделните способности на доказване. Успешно са подбрани именно тези от действията по разследването, върху които юриспруденцията на Европейския съд оказва най-осезателно влияние в тактическо отношение. Достоянство на труда са оценките, изводите и обобщенията, доколкото са осигурени европейските стандарти по тези въпроси. Затова този труд е особено полезен не само за практикуващите юристи, но и за доктрината, а предложенията *de lege ferenda* – за българския законодател.

При оценката на рецензирания труд могат да се открият няколко направления, които са определящи за неговата значимост и които могат да се оценят като ***приносни моменти***:

*За първи път в българската правна литература подробно е изяснен европейският стандарт за ефективно разследване на престъпленията, като е проследено неговото възникване и развитие в практиката на Европейския съд по правата на човека, предложена е негова дефиниция и удачно са систематизирани критериите, които в своята съвкупност съставляват този стандарт.

*Изяснени са хипотезите, при които частният характер на наказателното производство по дела за престъпления, явяващи се домашно насилие, може да се окаже проблематичен от гледище на европейските стандарти за превенция на правото на живот. В тази връзка са формулирани ценни тактически препоръки за критериите, от които да се ръководи прокурорът при упражняване на правомощията си по чл. 48, 49 и 50 НПК по отношение на производствата за престъпления от частен характер.

*Подробно и аналитично е изследвано изискването за независимост на разследващите органи, като е отграничено от императива за независимост на съда по чл. 6, ал. 1 ЕКПЧ. Изяснени са основанията и съдържанието на изискването на независимост на разследващите органи и кръгът на лицата, спрямо които се прилага. Уместно е предложено разграничението на два типа независимост – институционална и фактическа. На тази база са съпоставени гаранциите за независимостта и обективността на разследващите органи съгласно българското законодателство. На високо професионално ниво са очертани хипотезите, при които може да се стигне до несъответствие с изискванията на Европейския съд за независимост на разследващите органи. Най-ценното е, че са отправени и конкретни препоръки за избягването на подобни нарушения на Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС).

*За първи път е направено разграничение между изискването за бързина и своевременност на разследването и изискването за разумен срок, произтичащо от правото на всяко лице на справедлив процес по чл. 6, ал. 1 ЕКЗПЧОС.

*Подробно е анализирано многократно установяването по дела срещу България нарушение, а именно пропускът да бъдат разпитани участвалите в разследването събитие служители на Специализирания отряд за борба с тероризма. В тази връзка е аргументирана тезата, че легитимната цел да бъде осигурена безопасността на лицата, за които поради естеството на задълженията им съществува реална опасност за живота и здравето им, както и на техните близки, може да бъде постигната, като им се предоставя защита чрез запазване в тайна на самоличността по реда на чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК. Направено е предложение за законодателна промяна по отношение предоставянето на защита за тази категория свидетели – задължително да се вземат такива мерки при наличие на условията по чл. 89, ал. 1 и 2 ЗМВР и при изрично регламентирана форма на защита – запазване в тайна на самоличността им.

*Трябва да бъде споделено виждането на дисертанта, че тактиката на подготовка и извършване на принудителните действия по разследването са неразривно свързани с въпросите за използване на сила, оръжие и помощни средства от правоохранителните органи. Тази материя, е уредена в Закона за МВР, но не намира отражение в разпоредбите на НПК, поради което до момента не е била в достатъчна степен обект на внимание в правната доктрина. Затова като ценен принос трябва да се оценят формулираните от докторанта препоръки за криминалистичната подготовка на принудителнителните действия по разследването в съответствие с европейските стандарти за използване на сила, помощни средства и оръжие.

* Правилно е очертано съдържанието на недопустимата принуда от гледна точка на Европейския съд, която води до накърняване на правото на обвиняемия да запази мълчание и привилегията му срещу самообвинение, произтичащи от чл. 6 ЕКЗПЧОС. Въз основа на това, както и на базата на забраната за изтезания, нечовешко и унижително отношение (чл. 3 ЕКЗПЧОС), умело са изследвани тактическите способности на разпита на обвиняем, като са разграничени тези, които са недопустими от допустимите такива.

По темата на дисертационния труд са публикувани три статии, а други две са под печат. Материалите са публикувани или предстои да се публикуват в авторитетни издания, като сп. „Съвременно право“, сборник с доклади от конференция на Катедрата по наказателноправни науки на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, сборника „Научни трудове на Института за държавата и правото“, сп. “De jure” и електронното списание „Право, политика, администрация“.

Предвид изложеното, като

Заклучение – давам висока положителна оценка на дисертационния труд „Разследването на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека” и предлагам на Здравка Владимирова Кръстева да бъде дадена образователната и научна степен „доктор по право”, професионално направление „право” (3.6.) по научна специалност „криминалистика” (05.05.19)

Изготвил становището:

М. Чинова